

12 EYLÜLÜN DİSİPLİN HUKUKU

R.Bülent TARHAN (Hukukçu)

(Güncel Hukuk Dergisi Ocak 2007)

Bu yazının öncelikli amacı -301'nci madde tartışmalarının 'hâlâ' tozu dumana kattığı şu günlerde- bir başka özgürlük alanına; kamu görevlilerinin 12 Eylül rejiminin polis devlet (polizeistaat) anlayışıyla kısıtlanan seyahat ve idari yargıya başvurma özgürlüklerine dikkat çekmektir.

Her rejim, kendi hukukuyla birlikte gelir. "Hikmeti hükümet" yada polis devleti anlayışında hukuk adına getirilen kuralların, hukukun evrensel doğrularından sapması kaçınılmazdır.

12 Eylül sürecinde Devlet Memurları Kanununun disiplin suç ve cezalarıyla ilgili "Disiplin" başlıklı bölümünde 12 Mayıs 1982 tarihli 2670 sayılı Yasa ile önemli değişiklikler yapılmıştır. Bu değişiklikler sonucunda yeniden düzenlenen disiplin suç ve cezaları, ceza normlarında bulunması gereken açıklık, anlaşılabilirlik ve somutluk ölçütlerini içermediği gibi, yazımızın başında da belirttiğimiz üzere kimi temel özgürlük alanlarını da ihlal etmektedir.

Bunlardan en dikkat çeken, Devlet Memurları Kanununun, disiplin cezalarına itirazı düzenleyen 135'nci ve 136/3'ncü maddeleridir. Bu maddelere göre uyarma ve kınama cezaları için idari yargıya başvurma olanağı yoktur. Bu maddenin Anayasanın 129'ncü maddesinin 3'ncü fıkrasına dayandığı söylenebilir de, söz konusu anayasal düzenlemenin dayandığı temel paradigma da zaten aynıdır. Oysa, Anayasa ve 657 sayılı Devlet Memurları Kanununun yukarıda yer alan hükümlerinin; adil yargılanma hakkı, hak arama özgürlüğü ve Anayasanın "*usulüne göre yürürlüğe konulmuş milletlerarası antlaşmalar kanun hükmündedir. Bunlar hakkında Anayasaya aykırılık iddiası ile Anayasa Mahkemesine başvurulamaz*" içerikli 90 maddesi ile birlikte ele alınıp değerlendirilmesi gerekmektedir.

Temel bir insan hakkı olan "*adil yargılanma hakkı*" önce, 1948 tarihli İnsan Hakları Evrensel Bildirisinde yer almış; daha sonra benzeri uluslararası sözleşmelerin vazgeçilmez hükümlerinden olmuştur. 2001 yılında Anayasa'nın 36'ncı maddesinde yapılan değişiklikte bu hak Türk hukuk sisteminin de bir parçası haline getirilmiştir. "Adil yargılanma hakkı" Birleşmiş Milletler Siyasi ve Medeni Haklar Sözleşmesinde de yer almıştır. III bölüm kapsamındaki 14'ncü maddede; herkesin mahkemeler ve yargı yerleri önünde eşit oldukları, haklarındaki bir suç isnadının veya hak ve yükümlülükleri ile ilgili bir hukuki uyuşmazlığın karara bağlanmasında, hukuken kurulmuş yetkili, bağımsız ve tarafsız bir yargı yeri tarafından adil ve aleni olarak yargılanma hakkına sahip oldukları belirtilmiştir.

Ankara 5'nci İdare Mahkemesinin 2006/935 E., 2006/951 K. Sayılı 06.04.2006 tarihli ve yazımıza konu sorunla ilgili kararında yukarıdaki sözleşme hükmüne de atıfta bulunularak;

"Sözleşmenin yukarıda yer verilen maddesi ile 'hak arama özgürlüğü' güvenceye alınmıştır. Temel insan haklarından olan bu hakkın kullanılabilmesi için hiçbir kısıtlamaya tabi olmaması gerekir. Mahkemeye başvurma hakkını engelleyen tüm yasaklamaların Sözleşmeye de aykırı olacağı tartışmasızdır. Adil yargılanma hakkının tam ve koşulsuz gerçekleşmesi ve mahkemeye başvurma hakkının güvenceye alınması konularında sınırsız hükümler içermesi nedeniyle birçok ulusal ve uluslararası kurallara göre ileri durumda bulunan Sözleşmenin kısıtlayıcı hükümler içeren kurallara göre öncelikli kabul edilerek uyuşmazlıkların çözümünde uygulanması çağdaş hukuk anlayışının doğal bir sonucudur." Denilmektedir.

Dolayısıyla, idarenin eylem ve işlemlerine karşı bireylerin yargıya başvurma haklarının kısıtlanmasının, adil yargılama hakkı ve hak arama özgürlüğüyle çelişeceği kuşkusuzdur. İdarenin

eylem ve işlemlerinin yargı. denetimi dışında tutulması, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi tarafından da adil yargılanma hakkının ihlali olarak değerlendirilmektedir.

Bir başka dikkat çeken düzenleme, Devlet Memurları Kanununda 1980 sonrasında yapılan değişikliklerle getirilen “*İkamet ettiği ilin hudutlarını izinsiz terk etmek*” fiilidir. Söz konusu fiilin ihlali halinde verilecek ceza “aylıktan kesme” cezasıdır. Aylıktan kesme cezası verilmiş bir kamu görevlisinin daire başkanlığı ve üstü görevlere atanamayacakları hususu da Devlet Memurları Kanununun bir başka maddesiyle düzenlenmiştir. Yaptırım oldukça ağır ve anayasal seyahat özgürlüğüyle bağdaşmadığı açık olan bu fiille ilgili düzenlemelerde Sayın Bülent ULUSU’nun Başbakanlığı döneminde o kadar ileriye gidilmiştir ki; o dönemde yayımlanan bir yönergeyle -hiçbir yasal düzenleme olmamasına karşın- Başbakanlık personelinin doğrudan Başbakanlık Müsteşarından izin almadan yurtdışına çıkmaları yasaklanmıştır. Başbakanlık özelindeki bu uygulama daha sonra tüm kamu kurum ve kuruluşlarını kapsayacak şekilde yaygınlaştırılmıştır.

Yine Devlet Memurları Kanununun 125’nci maddesinde yer alan “görev mahallinde yasadışı kitap bulundurma” fiili ile “ideoloji” ve “siyaset” kavramlarına atıfta bulunmak suretiyle yapılan disiplin suçu tanımlarının da çağdaş hukukun temel ilkeleriyle ne denli bağdaştığı ayrıca tartışılmalıdır.

Ne yazık ki; aradan geçen yirmi yılı aşkın süreye karşın Anayasa’da ve Devlet Memurları Kanununun disiplin hükümlerinde bu aksaklıkları giderecek hiçbir değişiklik yapılmamıştır. Hatta, Sayın Bülent ULUSU döneminde çıkartılan yönerge aynen yürürlüktedir. Öylesine ki; bazı sınır kapılarında izinlerini veya tatillerini yurt dışında geçirmek isteyen kamu görevlilerinden Müsteşardan alınmış izin belgelerini ibraz etmeleri istenmektedir.

Sonuç olarak, kamu görevlileri için hukukun evrensel ilkelerine uygun çağdaş disiplin düzenlemeleri yapmanın zamanı çoktan geldi de; geçiyor.